LIVIU POP
Profesor emerit al Universităţii Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
Membru corespondent al Academiei Române

TRATAT DE DREPT CIVIL

Teoria generală a contractului

LIVIU POP
Profesor emerit al Universităţii Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
Membru corespondent al Academiei Române

TRATAT DE DREPT CIVIL

Teoria generală a contractului

Universul Juridic
Bucureşti
-2026-

Capitolul I

CONTRACTUL. NOŢIUNE. LOCUL ŞI ROLUL CONTRACTULUI ÎN ANSAMBLUL ACTELOR ŞI FAPTELOR JURIDICE. CLASIFICAREA CONTRACTELOR DUPĂ NATURA LOR JURIDICĂ. FUNCŢIILE GENERALE ALE CONTRACTULUI. IZVOARE LEGISLATIVE

§1. Contractul. Noţiune. Locul şi rolul contractului în ansamblul actelor şi faptelor juridice civile

1. Contractul. Scurt istoric. Noţiune. Din cele mai vechi timpuri şi până în vremurile de astăzi, în istoria omenirii, de când există organizarea statală, contractul şi, în general, contractele au fost şi continuă să fie instrumentele juridice cele mai importante pentru procurarea celor necesare satisfacerii trebuinţelor materiale şi spirituale ale membrilor societăţii. Aşa se face că originea contractelor se află în vechiul Orient, de pildă, în societatea sumeriană, în practica comercială din statele-cetăţi, care consta în principal în vânzări, schimburi de bunuri, împrumuturi, depozite etc.[1]. Pe cale de consecinţă, se poate afirma că, în realitate şi în ultimă instanţă, practica comercială a creat ceea ce se numeşte practica contractuală. În alţi termeni, practica contractuală îşi are etiologia în practica comercială, care s-a obiectivat în diferite înţelegeri cu valoare de contracte, fără ca o perioadă de timp să fi dat loc, în acele vremuri, unor reflecţii şi concepte teoretice sau dogmatice. Ulterior, în Grecia Antică lucrurile au evoluat. De pildă, în opera lui Homer pot fi întâlniţi termeni sau expresii care desemnau în concret anumite convenţii, fără să fi avut o valoare tehnică foarte clară şi precisă, cum sunt: *harmonia*, *synemosyné* etc.[2]. Totuşi, mai târziu, odată cu trecerea timpului, în lumea cetăţilor elene, vocabularul juridic s-a multiplicat şi diversificat. Astfel, pentru desemnarea diferitelor operaţii juridice, a contractelor în general, au apărut şi alţi termeni speciali. Bunăoară, convenţiile erau denumite: *synthêkia*, *homologia*, *symbola*, *synallagma* etc. Mai mult, ulterior, în dreptul roman, privit ca un instrument juridic absolut necesar vieţii sociale, timp de aproape un mileniu, contractul a cunoscut o amplă şi importantă evoluţie. De altfel, nu trebuie uitat că societatea romană a fost prima societate mercantilă din istoria omenirii. Din capul locului, este de subliniat că, în perioada Regalităţii şi în perioada Republicii, sistemul contractual roman a fost larg dominat de două fenomene: formalismul şi tipicitatea formelor contractuale autorizate de lege[3]. Ulterior însă, cu deosebire în perioada Principatului şi a Dominatului, formalismul contractual a început să fie înlocuit treptat cu consensualismul, conform căruia contractul se încheie valabil prin simplul acord de voinţă al părţilor contractante[4]. Cu toate acestea, în

---

[1] Pentru istoria contractului, izvor de obligaţii civile, a se vedea: D. Deroussin, *Histoire du droit des obligations*, Economica, Paris, 2012, pp. 107-303; M. Floare, *Repere istorice privind evoluţia conceptului de contract în dreptul civil*, în „In honorem Dan Chirică. Între dogmatica dreptului şi raţiunea practică", Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2018, pp. 323-334.

[2] D. Deroussin, *op. cit.*, pp. 107-109.

[3] *Ibidem*, pp. 112-118.

[4] A se vedea M. Floare, *op. cit.*, pp. 326-331.

dreptul roman clasic, formalismul contractual a rămas esenţial, acordul de voinţe fiind doar un substrat necesar, dar rareori suficient pentru încheierea majorităţii contractelor. Mai mult, regula formalismului a continuat să fie un adevărat principiu, continuând să guverneze regimul juridic al contractelor şi în perioada Evului Mediu, până în secolele XII-XIII[1]. Abia de acum înainte, sub influenţa religiei creştine şi a dreptului ecleziastic, principiul consensualismului, al cuvântului dat, a început să devină o regulă de drept constantă. Aşa se face că precursorii codificărilor dreptului civil au afirmat cu hotărâre că pentru încheierea valabilă a contractelor este suficient simplul acord de voinţă al părţilor contractante, cu intenţia de a se obliga sau lega juridiceşte.

Astfel, privit ca un concept de primă importanţă în terminologia juridică şi consacrat în textele codurilor civile adoptate în epoca modernă şi contemporană, unele abrogate în tot sau în parte, contractul a fost şi este definit de lege, începând cu Codul civil francez, în redactarea sa iniţială din 1804. Aşa se face că, în dreptul nostru, o definiţie legală a contractului a fost formulată în art. 942 din vechiul Cod civil român, intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, astăzi abrogat. Astfel, textul legal definea contractul ca fiind „acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânşii un raport juridic". Evident că această definiţie era incompletă, deoarece nu erau enumerate toate efectele juridice pe care un contract le poate produce între părţile contractante, cum este, de pildă, modificarea unui raport juridic. Acesta este unul dintre motivele pentru care în literatura de specialitate, timp de peste un secol, au fost formulate şi propuse mai multe definiţii ale contractului, considerate ca fiind mai cuprinzătoare[2]. În ceea ce ne priveşte, în primele două volume ale lucrării noastre, consacrate instituţiei obligaţiilor civile şi publicate înainte de adoptarea şi, respectiv, intrarea în vigoare a noului nostru Cod civil din anul 2009, din punct de vedere doctrinar, am înţeles să definim contractul civil ca fiind „acordul de voinţă realizat între două sau mai multe persoane cu intenţia lor de a da naştere, modifica sau stinge un raport juridic, cu respectarea sau în executarea legii". Astfel, am apreciat că această definiţie este cuprinzătoare, deoarece acoperă întreaga diversitate a contractelor care se puteau încheia la acea vreme în dreptul privat român, indiferent că erau contracte spontane, contracte negociate, contracte de adeziune ori contracte forţate. Mai mult decât atât, definiţia astfel formulată acoperea şi categoria contractelor administrative, specifice dreptului public[3]. Bunăoară, în sfera dreptului privat, contractele negociate şi contractele de adeziune se încheie valabil prin simplul acord de voinţă, cu singura condiţie de a fi respectate, cu acest prilej, normele legale în vigoare. De regulă, părţile nu au nicio obligaţie legală de a le încheia. Aceasta spre deosebire de categoria contractelor forţate, cum este contractul de asigurare obligatorie de răspundere civilă delictuală, a căror încheiere este o

[1] A se vedea M. Floare, *op. cit.*, pp. 331-332.

[2] A se vedea: D. Alexandresco, *Explicaţiune teoretică şi practică a dreptului civil român în comparaţiune cu legile vechi şi cu principalele legislaţiuni străine*, t. V, Tipografia Naţională, Iaşi, 1898, pp. 9-10; G. Plastara, *Curs de drept civil român, pus la curent cu noua legislaţie*, vol. IV, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1925, pp. 46-47; T.R. Popescu, P. Anca, *Teoria generală a obligaţiilor*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, p. 21; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil*, vol. II, Restitutio, Ed. All, Bucureşti, 1997, pp. 484-486; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*, Ed. All, Bucureşti, 1993, p. 22; L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 29; *Idem*, *Tratat de drept civil. Obligaţiile. Vol. II. Contractul*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009, pp. 13-15.

[3] Referitor la întreaga problematică a contractelor administrative, a se vedea A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, ed. a 4-a, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, pp. 101-120 şi bibliografia franceză şi română la care se face trimitere.